

svoj kraj bilo da zvončarstvo ljubomorno čuvaju na svojem mikroprostoru ili ga predstavljaju na raznim manifestacijama izvan svojega kraja i izvan pokladnoga razdoblja. Brojne razlike među grupama rezultiraju konfliktima, posebno izraženima u vrijeme poklada. To pridonosi nastavku ove specifične pokladne prakse jer sve dok zvončarstvo u ljudima izaziva jake emocije, ono se razvija i živi dalje.

U posljednjem je dijelu knjige („Prikaz izvora i ranijih istraživanja“; 337-361) autorica podrobno opisala građu koju je koristila kako bi obogatila ovu zanimljivu monografiju. Tako nas upoznaje s filmovima o zvončarima, objavljenoj i rukopisnoj građi, relevantnoj pokladnoj literaturi u Hrvatskoj i teorijskim polazištima ove studije.

Monografija je bogata brojnim fotografijama, a cijeli tekst upotpunjuju dijelovi transkripata brojnih kazivača koje je autorica ispitala tijekom istraživanja. Knjiga je pregledna i čitka, sadrži mnogo zanimljivih detalja te će zasigurno privući brojne čitatelje, a pogotovo one koji sami sudjeluju u zvončarskim ophodima ili u nekim drugim pokladnim običajima.

Mirjan Flego

Srđa Orbanić, *Zaboravljena Istra. Zemljopisna i rudinska imena hrvatske Istre*, Pula: Histria Croatica C.A.S.H., 2013., 791 str.

Svjedocima su sveukupnosti ljudskih prošlih djelatnosti, koji interpretacijom postaju temeljima historiografske rekonstrukcije, pored konvencionalnih povijesnih izvora i toponimi ostvareni u interakciji čovjeka i, bilo na fizičkoj ili kompleksnijoj razini, bliske mu okoline. Kao relikviti viševrskih antropogenih, socio-ekoloških, društveno-gospodarskih, etno-kulturnih, ali pragmatičnih povijesnih procesa, toponimija u vlastitom semiotičkom potencijalu baštini ključ za raščlambu jezičnih, odnosno etničkih, kulturoloških, gospodarskih te inih stanja, odnosa i mijena određenoga povijesnog trenutka ili pripadajućih im povijesnih intervala. Sličan je potencijal, pored tradiranja elemenata „poluotočne monokulture“, prepoznao i Srđa Orbanić, autor opsežne zbirke toponimije hrvatske Istre, objavljene 2013. pod naslovom *Zaboravljena Istra. Zemljopisna i rudinska imena hrvatske Istre*.

Tekst je knjige podijeljen u dvije temeljne cjeline, a naknadno na manje zbog logične organizacije teksta u leksikonski oblikovanom dijelu monografije. Naime, započevši svojevrsni uvod u popis toponima izvatkom iz *Istarskoga razvoda*, autor u prvom dijelu, spretno naslovljenom „Namirba duga zavičajju“ (3-64), upoznaje čitatelja s jezikoslovnim paradigmama toponimizacije prostora. Po uvodnom opravdanju vrijednosti toponimije kao višeznačnoga medijatora prostornoga i, posredno, etničkoga identiteta, te objašnjenju motivacije za sastavljanje ovakvoga leksikona vezane za očuvanje lokalne prostorne onomastike od pasivnoga zaborava bilo kojega intenziteta i vrste, autor pristupa razjašnjenju rabljene metodologije. Koristeći se gotovo najranijima vjerodostojnima devetnaestostoljetnim i dvadesetostoljetnim projekcijama prostora, odnosno kartama Topografskoga ureda Carsko-kraljevskoga Vrhovnoga stožera iz Beča, Vojnoga geografskog ureda iz Milana, Vojnogeografskoga instituta iz Beograda te Hidrografskoga instituta ratne mornarice iz Splita u mjerilu 1 : 100 000, autor je skupio temeljni toponimijski inventar podložan naknadnim dopunama, a koje su i učinjene dodatnom toponimijom zabilježenom na kartama i planovima manjega mjerila nastalima radom beogradskoga Vojnogeografskog instituta i hrvatske Geodetske uprave, odnosno katastarskim planovima nastalima od kraja 19. do sedamdesetih godina sljedećega stoljeća. Konačno, izlučeni su toponimi, po naknadnim provjerama ukupno njih 62 354, kategorizirani prema administrativno-teritorijalnoj pripadnosti katastarskim općinama u njihovim granicama iz 1910. te pripadnosti većim teritorijalnim cjelinama poluotoka utemeljenih u autorovim pretpostavkama o njihovim kulturološkim, mikroregionalnim i implicitnim sociolingvističkim jedinstvenostima, a u takvim su kategorijama izneseni i u pratećem leksikonu, središnjem i najvažnijem dijelu knjige. Baveći se hrvatskom Istrom u njezinim suvremenim političkim granicama, autor upućuje i na slične zbirke romanske toponimije Centra za povijesna istraživanja iz Rovinja te zbirku toponima slovenskoga dijela Istre Julija Titla.

Ime prostorne „izvanjezične stvarnosti“, odnosno interpretativni znak jezične zajednice nastao u interakciji interpretanta, signifikata i signifikanta, sustavu koji je još početkom prošloga stoljeća opisao Ferdinand de Saussure u svojem postumno objavljenom *Cours de linguistique générale*, upravo interakcijom čovjeka i okoline postaje svjedokom njezinih morfoloških, te, važ-

nije, interpretativnih sadržajnih i značenjskih karakteristika. Toponim, kao produkt takve, autorovim riječima rečeno „trijadičke proizvodnje“, automatski postaje i uputom za razrješenje vrste i značaja ljudskoga odnosa s bliskim mu okolišem, odnosno dodatnim izvorom za interpretaciju tipa njegova gospodarskoga, simboličkoga, religijsko-kulturološkoga, orijentacijskoga, odnosno pragmatičnoga i apstraktnoga iskorištavanja u određenom povijesnom trenutku. Takvi bi se nejasno ograničeni intervali mogli prepoznati u „stratigrafiji“ toponimije poluotoka, od one prethistorijske, antičke, slavenske ranosrednjovjekovne i srednjovjekovne, venetske do slavenske toponimije novijega postanka od ranonovovjekovnih kolonizacija do suvremenoga nam razdoblja, kakvu bilježi i autor, a koja svjedoči i o jezičnim mijenama, odnosno lingvističkim implikacijama različitih političkih i etničkih stanja istarskoga poluotoka.

Iako je pučka toponimizacija lišena apsolutno definiranoga sustava, karakteristike se procesa imenovanja geografskih objekata naknadno, jasno, mogu prepoznati, pa autor kategorizira vrste veza „označitelja i označenog“ u dvije moguće kategorije, izravnu i neizravnu, s pripadajućim im metodama pripisivanja i opisivanja, odnosno asocijacije s vlastitim varijantama. Toponime autor razlikuje i prema tvorbenim karakteristikama, svrstavajući ih u skupine rezultata četiriju tvorbenih načina: toponimizacije općih imenica, izvođenja uz dodatak tvorbenih prefiksa i sufiksa, slaganja te povezivanja u toponomastičke sintagme.

Iza kratke „namirbe duga struci“, autor u uvodnom tekstu pristupa razradi dvadesetak skupina vrsta toponima utemeljenih u motivaciji toponimizacije, odnosno jedinom sustavu bliskom srednjovjekovnom ili novovjekovnom laičkom imenovatelju lišenom poznavanja suvremenih filoloških shematizacija. Prepoznavši konfiguraciju terena, hidrološke i pedološke uvjete, prostorni smještaj objekata, botaničke i agronomske karakteristike, faunu, patronimiju, etnike, odnosno ktetike, morfološke osobine ljudskih ili prirodnih objekata i slično kao motivaciju imenovanja, autor, naglasivši važnost pa i dominaciju motiva nad tvorbenim sustavima, u najopsežnijem dijelu uvodnoga teksta intenzivno pristupa „namirbi duga zavičaju“. Naime, svaku od skupina i pripadajućih im podskupina vrsta motivacije autor je popratio vještom argumentacijom, odnosno raščlambom i interpretacijom dublje toponomastičke motivacije sadržane u interpretativnom signifikantu izvanjezične stvarnosti naoko jednostavnoga

zemljopisnog nazivlja u službi kakvoga kataloga, uvjetno rečeno, tradicionalnih ratarskih, stočarskih, obrtničkih, uopće gospodarskih, graditeljskih i drugih aktivnosti istarskih ljudi, odnosno etničkih, etnokulturnih, jezičnih, uopće povijesnih, društvenih, demografskih i ostalih osobina stanovništva poluotoka u svim njegovim etničkim i nacionalnim oblicima i modifikacijama. Najduži je dio uvodnoga teksta, stoga, vrijedan svojevrsni priručnik za upoznavanje „ekstenzivnih“ kulturoloških jedinstvenosti Istre, ali i uputa za historiografsku i uopće znanstvenu metodološku iskoristivost toponimije.

Uvodni tekst i popratni tekstovi uz popis toponima u sljedećem poglavlju, a koji služe povijesno-kulturnoj identifikaciji šest istarskih regija, o čemu obavještava i autor, ne sadrže znanstvene bilješke, pa gaje, do određene mjere, znanstvenu nepouzdanost i gube puni znanstveni potencijal. Ipak, popularnoznanstvena forma teksta knjige i, konačno, njezin fizički opseg opravdavaju izostanak podrubnih bilješki, što je kompenzirano opsežnim popisom korištene znanstvene i stručne literature s petstotinjak bibliografskih jedinica, radova mahom (istarskih) povjesničara i lingvista (762-785).

Središnji je, najopsežniji dio knjige (65-616) popis šezdesetak tisuća toponima prikupljenih tijekom višegodišnjega autorova terenskoga i kabinetskoga rada, organiziranih prema teritorijalnoj pripadnosti istarskim mikroregijama: jugozapadnoj, sjeverozapadnoj, sjevernoj i središnjoj Istri te Labinštini i Liburniji, odnosno pripadajućim im katastarskim općinama iz 1910. godine. Popis je, dakle, popraćen prikladnim opisnim tekstovima, fotografijama i kartografskom ubikacijom općina, a zemljopisna su i rudinska imena jasno grafički naznačena kurzivom i masnim slovima, ojkonimi masnim te talijanski ili potalijančeni toponimi običnim slovima.

Konačno, na kraju knjige nalaze se abecedno kazalo toponima (619-761), spomenuti popis korištene literature, bilješka o autoru (786), sadržaj (787-790) te bilješka o akademiku Josipu Bratuliću (791), voditelju projekta Istarski rječnik, u čijem je sklopu izišla i ova knjiga.

Davor Salihović